

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om funktionshindersservice och till vissa lagar som har samband med den

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om funktionshindersservice och till vissa lagar som har samband med den (RP 191/2022 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ordförande Markus Lohi, social- och hälsovårdsutskottet
- utskottsråd Harri Sintonen, social- och hälsovårdsutskottet
- utskottsråd Sanna Pekkarinen, social- och hälsovårdsutskottet
- professor Kaarlo Tuori
- professor Tuomas Ojanen
- professor (emerita) Raija Huhtanen.

Samband med andra handlingar

Grundlagsutskottet har tidigare lämnat ett utlåtande (GrUU 79/2022 rd) i ärendet.

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BEGÄRAN OM UTLÅTANDE

Social- och hälsovårdsutskottet beslöt den 25 januari 2023 begära utlåtande av grundlagsutskottet om sitt utkast till betänkande om regeringens proposition.

Utlåtande GrUU 100/2022 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Grundlagsutskottet bedömer social- och hälsovårdsutskottets utkast till betänkande om regeringens proposition med förslag till lag om funktionshinderservice och till vissa lagar som har samband med den. Grundlagsutskottet har lämnat utlåtande om propositionen (GrUU 79/2022 rd), där utskottet ansåg att en förutsättning för att förslaget till lag om funktionshinderservice ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning var att utskottets konstitutionella anmärkningar om formuleringen av bestämmelserna och om åldersbegränsningen beaktas på behörigt sätt. Dessutom konstaterade grundlagsutskottet att propositionens förslag till ändring av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (nedan även klientavgiftslagen) kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning endast om lagen ändras så att rättigheterna för andningsförslamningspatienter som använder respirator inte försämras på det sätt som beskrivs i propositionen.

(2) Enligt grundlagsutskottets tidigare utlåtande måste social- och hälsovårdsutskottet noggrant överväga om ändringarna i lagförslagen kan beredas vid riksdagsbehandlingen. Grundlagsutskottet har i fråga om bestämmelser som är känsliga med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna förutsatt att avgörande ändringar som i väsentlig grad påverkar de grundläggande lösningarna ska föreläggas grundlagsutskottet för en ny bedömning (se t.ex. GrUU 4/2021 rd, stycke 41). Enligt det tidigare utlåtandet ska social- och hälsovårdsutskottets utkast till betänkande föreläggas grundlagsutskottet för behandling, om social- och hälsovårdsutskottet själv går in för att bereda de ändringar som förutsätts i grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 79/2022 rd, styckena 26—27).

Tillhandahållande av tjänster

(3) I sitt tidigare utlåtande påpekade grundlagsutskottet att regleringen om tjänsterna är så vag att innehållet i tjänsterna, förutsättningarna för att få dem och kretsen av dem som har rätt till tjänsterna inte entydigt framgår av lagen. De begrepp som används i lagförslaget är dessutom delvis svårbegripliga och opreciserade. Enligt utskottet uppfyller den i regeringens proposition föreslagna regleringen av de tjänster som avses i 6 § 1 mom. inte det krav på att regleringen ska vara exakt, noggrant avgränsad, tydlig och begriplig som ingår i kravet på att bestämmelser ska utfärdas genom lag (se t.ex. GrUU 13/2020 rd och GrUU 2/2018 rd). Utskottet ställde som villkor för att precisera och förtydliga formuleringen av bestämmelserna om subjektiva rättigheter att förslaget till lag om service och stöd på grund av handikapp ska behandlas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 79/2022 rd, styckena 8—10).

(4) Social- och hälsovårdsutskottet föreslår preciseringar och kompletteringar i 7, 8, 10, 12—19, 21—25, 27 och 28 § i lagen om funktionshinderservice, som gäller subjektiva rättigheter. Dessutom föreslås det nya bestämmelser i lagen. Syftet med ändringsförslagen är enligt motiveringen till utkastet till betänkande att uppfylla de krav på exakthet, noggrann avgränsning, tydlighet och begriplighet som gäller lagen. Samtidigt har man i bestämmelserna fortfarande strävat efter att beakta de varierande behoven av hjälp, stöd och omsorg hos personer med funktionsnedsättning.

Utlåtande GrUU 100/2022 rd

(5) I utkastet till betänkande har formuleringen av bestämmelserna om subjektiva rättigheter enligt grundlagsutskottets uppfattning i och för sig preciserats och förtydligats på det sätt som förutsattes i utskottets tidigare utlåtande. Utskottet beklagar dock att det i betänkandeutkastets detaljmotivering i många avseenden närmast återges de föreslagna bestämmelserna utan att motive- ringen ger någon nämnvärd tolkningshjälp till exempel i fråga om begreppens kontext och inne- håll samt mer allmänt i fråga om innehållet i de föreslagna bestämmelserna.

(6) Grundlagsutskottet noterar dessutom att utkastet till betänkande inte innehåller någon konse- kvensbedömning av det slag som borde finnas i en proposition. Det försvårar till exempel bedöm- ningen av hur de ändringar som föreslås i utkastet till betänkande tryggar rättigheterna för perso- ner med funktionsnedsättning och för olika grupper av personer med funktionsnedsättning på lika villkor. Grundlagsutskottet betonar att social- och hälsovårdsutskottet ännu noggrant bör granska den föreslagna regleringen så att den inte leder till att personer med funktionsnedsättning eller de tjänster som de behöver (t.ex. undervisning i punktskrift) lämnas utanför regleringen.

Åldersavgränsning

(7) Grundlagsutskottet har i ett tidigare utlåtande förutsatt att den så kallade åldersgräns som fö- reslås i handikappservicelagen (2 § 1 mom. 3 punkten i lagförslag 1) stryks ur lagförslaget. Det är ett villkor för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

(8) Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att åldersavgränsningen stryks i den föreslagna 2 § i lagen om funktionshindersservice. Den föreslagna ändringen motsvarar enligt motiveringen i ut- kastet till betänkande situationen enligt 4 § 1 mom. i den gällande lagen om service och stöd på grund av handikapp.

(9) Social- och hälsovårdsutskottets förslag beaktar på behörigt sätt grundlagsutskottets konsti- tutionella anmärkning om åldersgränsen.

Ställningen för patienter som använder respirator

(10) I propositionen föreslås det att lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården ändras så att ändringen i praktiken innebär att särställningen för patienter som använder respirator slopas (se närmare GrUU 79/2022 rd, styckena 19—20).

(11) Grundlagsutskottet har vid bedömningen av det dåvarande lagförslaget bland annat konsta- terat att det av grundlagen inte följer någon skyldighet att till exempel bevara den rättsliga ställ- ningen för patienter som använder respirator som sådan som den är för närvarande. Utskottet an- ser att den nu föreslagna ändringen i ställningen för patienter som använder respirator och änd- ringens konsekvenser som beskrivs i propositionen ändå innebär sådana försämringar i rättighe- terna enligt 19 § 3 mom. i grundlagen för särskilt utsatta personer med funktionsnedsättning som strider mot kravet på proportionalitet. Utskottet anser att en ändring av lagförslaget så att rättig- heterna för andningsförslamningspatienter som använder andningsapparat inte försämras på det sätt som beskrivs i propositionen är en förutsättning för att förslaget till lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 79/2022 rd, styckena 22—24).

Utlåtande GrUU 100/2022 rd

(12) Social- och hälsovårdsutskottet föreslår för det första att det i 5 § 3 punkten i klientavgiftslagen föreskrivs att vård och uppehålle under tiden för institutionsvård inom hälso- och sjukvården för personer som lever med livsuppehållande respiratorbehandling samt transporter i anslutning till vården är avgiftsfria. För det andra föreslår utskottet att man i fråga om personer som får hemvård säkerställer en förmån som motsvarar den ersättning för uppehålle som baserar sig på den gällande lagen och förordningen om klientavgifter genom att till den föreslagna lagen om funktionshinderservice foga en ny bestämmelse enligt vilken personer i hemvård beviljas ekonomiskt stöd som motsvarar den nuvarande ersättningen för uppehålle (1 400 euro).

(13) Enligt grundlagsutskottets uppfattning uppfyller den föreslagna regleringen kraven i utskottets tidigare utlåtande. Utskottet fäster dock uppmärksamhet vid en definition i den föreslagna lagen om funktionshinderservice. Med en person som lever med livsuppehållande respiratorbehandling avses enligt förslaget en person vars liv förutsätter andningsstödjande vård genom en luftstrupsstomi.

(14) Enligt utredning till grundlagsutskottet är luftstrupsstomin ändå inte det enda sättet att ge livsuppehållande andningsstödjande vård. Social- och hälsovårdsutskottet bör ytterligare ändra regleringen så att alla personer i jämförbar ställning som lever med livsuppehållande respiratorbehandling omfattas av den. Det är ett villkor för att lagförslag 1 i betänkandet ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Uppföljning

(15) Den lagstiftning som nu föreslås har betydande konsekvenser för livet för personer med funktionsnedsättning. Regleringen har också konsekvenser för välfärdsområdenas verksamhet och ekonomi. Grundlagsutskottet betonar behovet av att noggrant följa lagstiftningens konsekvenser och vid behov vidta åtgärder för att avhjälpa de problem som upptäcks. Utskottet anser att behovet av uppföljning också understryks av att lagförslaget under riksdagsbehandlingen har ändrats avsevärt inom en stram tidtabell och utan en sedvanlig konsekvensbedömning. Grundlagsutskottet anser det vara nödvändigt att social- och hälsovårdsutskottet förelägger riksdagen ett förslag till uttalande om uppföljning av reformen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar till definitionen på en person som lever med livsuppehållande respiratorbehandling beaktas på behörigt sätt.

Utlåtande GrUU 100/2022 rd

Helsingfors 14.2.2023

I den avgörande behandlingen deltog

tillfällig ordförande Jukka Gustafsson sd
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Maria Guzenina sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Jari Kinnunen saml
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Wille Rydman saf
medlem Tuula Väättäinen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.